

۱۳۵۷۳۲۰

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

قوه قضائیه

آسیب شنایی قانون مجازات اسلامی

مصور ۱۳۹۲

دکتر عبدالعلی توجهی

عضویت علمی دانشگاه شهید

عنوان قراردادی : ایران. قوانین و احکام
 عنوان و نام پدیدآور : آسیب‌شناسی قانون مجازات اسلامی / تهیه و تنظیم پژوهشگاه قوه قضائیه، پژوهشکده حقوق جزا و جرم‌شناسی.
 مشخصات نشر : تهران: قوه قضائیه، مرکز مطبوعات و انتشارات، ۱۳۹۳.
 مشخصات ظاهری : ۳۰۰ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۷۰۶-۱۹-۰
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 موضوع : حقوق جزا -- ایران
 رصوه : حقوق جزا -- ایران -- تفسیر و استنباط
 شناسه افزوده : پژوهشگاه قوه قضائیه. پژوهشکده حقوق جزا، جرم‌شناسی
 شناسه افزود : ایران. قوه قضائیه. مرکز مطبوعات و انتشارات
 رده بندی کنکر : K۱۳۹۳۳۸۰۰/۵۳
 رده بندی دیویی : ۵۵/۳۵
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۶۸ ۴۲۶

وب سایت: www.jpri.ir کدپستی: ۱۹۸۱ (۱۲۰۸۱) تلفکس: ۰۲۱-۲۲۰۹۲۰۶۱
 آدرس: بزرگراه چمران - بزرگراه یادگار امام - بعد از خروارین - رکه - پژوهشگاه قوه قضائیه

مرکز مطبوعات و انتشارات
 قوه قضائیه

عنوان: آسیب‌شناسی قانون مجازات اسلامی

مؤلف: دکتر عبدالعلی توجهی

ناشر: مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه

نظارت فنی چاپ: منصور سعیدی

قیمت با جلد شومیز: ۱۰۰۰۰۰ ریال

قیمت با جلد نفیس: ۱۲۰۰۰۰ ریال

تیراژ و نوبت چاپ: ۲۰۰۰ نسخه - اول ۱۳۹۴

تلفن مرکز پخش: ۱۹-۶۶۴۸۶۱۱۵ - ۶۶۴۸۲۸۳۰ - ۰۲۱

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
کتاب اول - کلیات	۵
بخش اول - مواد عمومی	۵
فصل اول - تعاریف	۵
فصل دوم - قلمرو اجرای قوانین جزایی در مکان	۹
فصل سوم - قلمرو احای قوانین جزایی در زمان	۲۱
فصل چهارم - قارذنی بول جرایم، مجازات‌ها و دادرسی کیفری	۲۷
بخش دوم - مجازات	۲۹
فصل اول - مجازات‌های صلب	۲۹
فصل دوم - مجازات‌های تکمیلی و تعزیری	۴۵
فصل سوم - نحوه تعیین و اعمال مجازات	۶۱
فصل چهارم - تخفیف مجازات و معافیت از آن	۶۹
فصل پنجم - تعویق صدور حکم	۷۷
فصل ششم - تعلیق اجرای مجازات	۸۹
فصل هفتم - نظام نیمه‌آزادی	۱۰۵
فصل هشتم - نظام آزادی مشروط	۱۰۷
فصل نهم - مجازات‌های جایگزین حبس	۱۱۵
فصل دهم - مجازات‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی اطفال و نوجوانان	۱۳۷
فصل یازدهم - سقوط مجازات	۱۵۱
مبحث اول - عفو	۱۵۱
مبحث دوم - نسخ قانون	۱۵۲
مبحث سوم - گذشت شاکی	۱۵۳
مبحث چهارم - مرور زمان	۱۵۶
مبحث پنجم - توبه مجرم	۱۶۳
مبحث ششم - اعمال قاعده درأ	۱۷۳
بخش سوم - جرایم	۱۷۵

۱۷۵	فصل اول - شروع به جرم
۱۸۳	فصل دوم - شرکت در جرم
۱۸۵	فصل سوم - معاونت در جرم
۱۸۹	فصل چهارم - سردستگی گروه مجرمانه سازمان یافته
۱۹۱	فصل پنجم - تعدد جرم
۲۰۱	فصل ششم - تکرار جرم
۲۰۵	بخش چهارم - شرایط و موانع مسئولیت کیفری
۲۰۵	فصل اول - شرایط مسئولیت کیفری
۲۰۹	فصل دوم - موانع مسئولیت کیفری
۲۱۹	بخش پنجم - ادله اثبات در امور کیفری
۲۱۹	فصل اول - ادله عامه
۲۲۱	فصل دوم - اقرار
۲۲۳	فصل سوم - شهادت
۲۲۹	فصل چهارم - سوگند
۲۳۱	فصل پنجم - علم قاضی
۲۳۳	بخش ششم - مسائل متفرقه

مقدمه

قوانین کیفری، موقعیتی بس رفیع و جایگاهی استرگ در میان قوانین دارند؛ زیرا از یک سو حافظ ارزش‌های حاکم بر جامعه بوده، وظیفه پاسداری از اصول قانون اساسی را به عهده دارند و از سوی دیگر، عهده‌دار صیانت از جان، ناموس، عرض، مال افراد و نیز امنیت و آسایش جامعه می‌باشند.

گذشته از اهمیت یاد شده، آثار مثبت یا منفی اعمال قوانین کیفری در جامعه با آثار اجرای سایر قوانین، یکسان نیست. چه بسا یک قانون کیفری ناصواب، جرم‌زا باشد و اجرای یک کیفر نسنجیده و ناموزون، به نافرمانی اجتماعی، دامن زند.

بر این اساس، قانون‌گذاری در امور کیفری، واجد حساسیت بالا و خاصی است. البته تدوین قانون مجازات اسلامی از دشواری و حساسیت مضاعفی برخوردار بوده است؛ زیرا از سوی مقنن تلاش داشته است که مطابق اصل چهارم قانون اساسی، قانون را بر اساس احکام نورانی اسلام وضع کند و از منابع فقهی، بهره جوید و از سوی دیگر، کوشیده است از آخرین یافته‌های علمی در زمینه‌های جرم‌شناسی، کیفرشناسی، جامعه‌شناسی و مانند آن، استفاده کند. نوآوری‌های مشهود در خصوص تعیین بای مجس، تعویق صدور حکم، حبس در غیر زندان و ... نمونه‌ای از ثمرات تلاش مقنن می‌باشد.

پاسخگویی به این سؤال که تأثیر عملکرد مقنن در میزان بزهکاری کدام است، مستلزم گذشت زمان و انجام پژوهشی مستقل با هدف ارزیابی آثار قانون مجازات اسلامی در عمل، می‌باشد.

در بعد نظری اهمیت یک قانون کیفری ایجاب می‌کند که مقنن هم در مرحله یافتن ضروری‌ترین و مفیدترین قاعده حقوقی (قانون‌گذاری) و هم در مرحله انتخاب مناسب‌ترین قالب برای آن قاعده (قانون‌نگاری)، نهایت تلاش و دقت خود را مبذول سازد.

به عبارت دیگر ماده و صورت قانون باید به گونه‌ای تدوین گردد که متضمن اصول حاکم بر قانون‌گذاری و قانون‌نگاری بوده، نه تنها برای متخصصین مربوطه بلکه برای توده مردم قابل فهم باشد. در سال‌های اخیر، تورم قوانین کیفری، روی آوردن مقنن به قوانین آزمایشی و عوامل متعدد دیگری موجب گردیده که در برخی از موارد، از دقت قانون‌گذار کاسته شود. از این رو قانون مجازات اسلامی نیز علی‌رغم تلاش قابل تحسین مقنن در جهت رفع خلأها و به خدمت گرفتن تأسیس‌های جدید، خالی از اشکال و ابهام نمی‌باشد. این نقایص در عمل قضات محترم را در مواردی دچار تحیر ساخته، زمینه‌ساز ایجاد رویه‌های مختلف گردیده است.

نظر به اینکه هرگونه اصلاح و یا تغییری در قانون، مستلزم شناسایی آسیب‌ها و اشکالات احتمالی آن است، پژوهشگاه قوه قضائیه این مهم را رسالت ذاتی خود دانسته، پس از بررسی موضوع در شورای محترم پژوهشی، طرح پژوهشی آسیب‌شناسی قانون مجازات اسلامی، مورد تصویب قرار گرفت و انجام آن به نگارنده محول گردید.

علی‌رغم برگزاری دوره‌های مکرر آموزشی قانون مجازات اسلامی در تهران و مراکز استان‌ها و آشنایی با سؤالات متعدد قضات محترم در خصوص ابهامات و اشکالات قانون، اتقان و استحکام بیشتر این طرح پژوهشی اقتضا داشت که از همفکری و همکاری اساتید، قضات و محققین مساعد و دلسوز، بیشتر استفاده شود.

شایسته است از ارشادات همه صاحب‌نظران بویژه همکاران ارجمند زیر که در شناسایی آسیب‌ها، نگارنده یاری کرده‌اند، تشکر و قدردانی کنم:

۱. حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر حجت‌الله فتحي (استاد حوزه و دانشگاه)

۲. حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر غلامرضا پیوندی (استاد حوزه و دانشگاه)

۳. دکتر مجتبی فرح‌بخش (استاد دانشگاه)

۴. جناب آقای هادی رضایی (قاضی دادگستری)

۵. سرکار خانم محبوبه میرزابیگ (دانشجوی دکتری و قاضی)

۶. سرکار خانم رحیمه علی‌آبادی (دانشجوی دکتری و قاضی)

۷. جناب آقای پیمان بابایی‌فر (دانشجوی کارشناسی ارشد ح.جزا)

بعلاوه لازم می‌دانم از جناب آقای دکتر نجات‌الله ابراهیمین نقوقدان محترم شورای نگهبان و قاضی دادگستری، که امر نظارت بر این پژوهش را عهده‌دار بودند، صمیمانه سپاسگزاری کنم.

همچنین بر خود فرض می‌دانم از همکاران ارجمند پژوهش‌کننده پژوهشگاه که در مقابله‌خوانی، انجام اصلاحات، صفحه‌آرایی و حروفچینی متحمل زحمت شدند، صمیمانه و متواضعانه تشکر و قدردانی کنم.

تا که قبول اقد و که در نظر آید

عبداللهی توجی